

Militär och museiman

Torsten Althin och skapandet av Tekniska museet

AV KATARINA EK-NILSSON

Stäm opp nu en visa vid bordet vi alla,
som hava i strupen nån ton,
Ty lyckad aftonen man väl måste kalla,
Ja rentav en ny sensation.
Och närmast är till det att sjunga tedeum
Althin, som oss hitlockat med sitt museum.

Ej damerna förut betydelsen vetat
Av bokstäver tre F.T.M.
Er nyfikenhet länge nog vi ha retat,
Se här vad som menas med dem.
För gången Teknik bygges här Mausoleum,
Med ett ord: Althin med ett tekniskt museum.

Men var finns museet Ni kanske nu frågar,
Och svaret vi skyldiga bli,
Hur entusiasmen än inom oss lågar,
Det ändå är en utopi.
Ty länge ännu kanske varg uti veum
Althin är med hela sitt sköna museum.

Men kommer väl dag, kommer råd få vi hoppas.
Zekinerna strömma nog in.
Och för vårt museum snart våren väl knoppas,
Och penningpungen blir stinn.
Då skola vi bygga oss ett Colosseum
Som rymmer Althin ävensom hans museum.

Så må vi då sträva mot målet det sköna,
Museet, vårt framtida hopp.

Må framgång museiföreningen röna
Och ökas dess medlemmars tropp.
När fem år vi fira snart med jubiluem.
Es lebe Althin, lebe hoch hans museum.

Dikten ovan är en bordsvisa, som framfördes vid stämma med Föreningen Tekniska Museet den 30 mars 1931. Vid den tiden hade Tekniska museet ännu inte den hett efterlängtade egna byggnaden, men förhoppningarna finns "...för vårt museum snart våren väl knoppas,..."

Varje strof i den anonymt författade bordsvisan nämner namnet Althin, och visans slut utgör en hyllning inte bara till ett tekniskt museum utan också till dess chef, intendenten Torsten Althin.

1897 föddes Torsten Althin i en prästfamilj i Skåne. Hans födelse inträffade för övrigt den dag, den 11 juli 1897, då Salomon August Andrée, Nils Strindberg och

Knut Fraenkel lyfte med sin ballong "Örnen" från Danskön på sin katastrofdrabbade färd mot Nordpolen.

Torsten Althin uppgav sent i livet att han gärna hade velat bli ingenjör, men av någon anledning blev det i stället officersyrket han valde efter en studentexamen med ganska mediokra betyg. 1917 tog han sin officersexamen och blev då fänrik, men efter två år begärde han avsked med tillstånd att under två år kvarstå oavlönad. 1920 överflyttades han till regementets reserv. Då var han involverad i arbetet med att bygga upp den industrihistoriska avdelningen av Göteborgs stads stora jubileumsutställning, en utställning som skulle ha ägt rum i samband med stadens 300-årsjubileum 1921, men som stod färdig först 1923.

Göteborgsutställningen aktualiserade tidigare planer på att grunda ett svenskt tekniskt museum, och Althin blev mannen som kom att konkretisera museiidén. När Tekniska museet grundades 1924, blev Torsten Althin dess förste chef, en position som han innehade till sin pensionering 1962. Hans verksamhet upphörde dock inte i samband med pensioneringen. Som pensionär undervisade han i teknikhistoria på KTH, bedrev forskning och skapade ett teknikhistoriskt bibliotek vid högskolan, därmed läggande de första grunderna till den avdelning för teknik- och vetenskapshistoria, som idag finns vid KTH. Under en period hade Althin också ett konsultuppdrag, som gick ut på att bygga ett "Atomarium", i USA.

Trots avsaknad av såväl akademisk som teknisk utbildning, utöver den han hade fått under sin tvååriga officersutbildning och två veckors introduktion på Nordiska

museet, åtnjöt denne man, som ibland kallades "Sveriges störste skrotsamlare" eller "vår störste tekniska folkbildare", uppenbarligen stort förtroende hos tekniker och industrialister såväl som hos musei-kollegor. Respekten för hans gärning manifesterades i en rad utmärkelser, bland annat två hedersdoktorat, vid Stockholms Högskola och vid KTH.

Denna artikel handlar om Torsten Althins roll i den process som ledde fram till att Sverige fick ett nationellt tekniskt museum, men också om vilka andra krafter som verkade i den processen.

Eftersom jag själv aldrig kände Torsten Althin, som dog 1982, har jag lärt känna honom på ett sätt som jag tror han föreställde sig att någon en dag skulle göra. Jag har "grävt på hans skrivbord", genom att i noggrant bevarade anteckningsblock, dagböcker, almanacksblad, protokoll, telefonanteckningar, komihåglappar, reseberättelser och manuskript försöka följa hans strävanden fram till den majdag 1936, då han kunde välkomna dåvarande kronprinsen med flera honoratiores för invigning av den nya museibyggnaden.

Ung kulturellt intresserad officer

1919 fick Torsten Althin, då 22-årig fänrik vid Kungl Wendes artilleriregemente, syn på en annons. I annonsen söktes

"ung kulturellt intresserad officer för organisatoriskt arbete med framtidsutsikter."

Annonsören var Sigurd Erixon, amanuens vid Nordiska museet, och han sökte på detta sätt en ansvarig till den blivande industrihistoriska avdelningen vid Jubileumsut-

ställningen i Göteborg, som skulle äga rum sommaren 1923. Denna utställning kom, enligt vad Torsten Althin senare skrev, att utgöra det första tillfället då teknikhistoriskt material i större utsträckning och efter *kulturhistoriska* principer sammanförts i Sverige.

I november 1919 blev så Torsten Althin kallad till Sigurd Erixons tjänsterum på Nordiska museet. Två veckors utbildning på Nordiska museet följde, veckor under vilka Althin skulle lära sig museiarbetets grunder. Den beridne unge officeren lärde också den nio år äldre, något korpulente museiamanuensen att rida. Under dessa veckor grundlades, av bevarad brevväxling att döma, en varm vänskap mellan Torsten Althin och Sigurd Erixon.

Althin sändes till Göteborg för att leda insamlingen av det industrihistoriska material som skulle ställas ut. Det arbetet hade

påbörjats redan sommaren 1919 av amanuensen Karl Rencke. Till sin hjälp fick Althin sju teknologer, vilka genomsökte sina respektive distrikt i Göteborg med omnejd, varmed avses stora delar av västra Sverige, inklusive Västergötland, Värmland och västra Småland, på cykel och motorcykel.

Industrins historia blir kulturhistoria

Arbetet med att samla in material till den industrihistoriska avdelningen hade mycket tydligt karaktären av ett räddningsprojekt. Det hade blivit uppenbart att vissa delar av svensk industri höll på att gå i graven. Det gällde därför, enligt folklivsforskaren och museimannen Sigurd Erixon, att dokumentera allt som gick av teknik- och industrihistoria. Göteborgsutställningen gav anledning att påbörja denna

Den industrihistoriska avdelningens personal vid Göteborgsutställningen. Enligt Torsten Althins text till bilden: Fr v Evert (springpojke), två st Lindskogar, snickare, Althin (föreståndare), S Linné (assistent), Lindskog (konservator), snickare, Bengtsson (konservator). Foto våren 1923 Sigvald Linné, TM.

insamling och kartläggning i åtminstone en del av landet. Under kriget hade mycket av äldre industrihistoria gått till spillo – mycket hade kasserats som skrot och smälts ner, och äldre svensk industri stod inför en omstrukturering. Därför brådska- de insamlingen. Det vore också en fördel om det gick att väcka industrimäns, ingenjörers och förmäns intresse för det historiska värdet i saker som kanske hade uppfattats som "gammalt skräp".

Erixon, i egenskap av projektets vetenskaplige och museologiske expert, ger råd och synpunkter i flitig brevväxling mellan Stockholm och Göteborg. Det är Erixon som beslutar att insamlingsarbetet till den industrihistoriska avdelningen ska bedrivas med samma metoder som kulturhistorisk forskning, och Erixon inser tillfullo hur bråttom det är att hinna rädda minnen från den tidiga industrin – ett tidigare försummat fält i museala sammanhang, möjligen med undantag för järnhanteringen. I maj 1920 skriver Erixon till Althin, att det inte finns tid till

"att ha en särskild jäkel att sitta hemma och katalogisera i sommar utan det bör resas och samlas och rakas av bara fan."

För att hinna med så mycket resande som möjligt köper Althin en motorcykel, och den teknikintresserade Erixon kommenterar:

"...Det blir ju nästan som att ha en levande häst mellan benen."

Erixons vetenskapliga ideal, arbetsmetoder och erfarenheter fick alltså stor betydelse för arbetets utförande, för utställningen i Göteborg och på sikt även för

Tekniska museets utformning och arbetsmetoder. Idealet var att kartlägga mesta möjliga av äldre industri, att få fram långa utvecklingskedjor med tydligt markerade utvecklingssteg och att kunna peka på var den industriella driften efterträtt den hantverksmässiga. Man hade siktet inställt på ett material med så hög ålder som möjligt, men Erixon varnar i ett brev sommaren 1920 för alltför strikta krav på föremåls ålder. Beträffande det klena resultat som man uppnått under insamlingsresor i Västergötland manar Erixon att "...även saker som stå på gränsen till de moderna i värsta fall får tas."

Det var också viktigt att belysa den enskilde individens betydelse för den industriella utvecklingen. Teknikhistoriskt intressanta personer; uppfinnare och konstruktörer lyftes fram.

Richard Smedbergs insatser

Torsten Althin framstår för eftervärlden som skapare av såväl Göteborgsutställningens industrihistoriska del som, senare, Tekniska museet i Stockholm. Han arbetade dock inte i ett tomrum, och ej heller började han vare sig insamlingsarbetet eller utställningsplaneringen utifrån ett nolläge.

Redan 1918 hade en byråingenjör vid Hydrografiska byrån i Stockholm, en viss civilingenjör Richard Smedberg, fått i uppdrag av Göteborgs Stads Minnesutställnings Industriutskott att biträda vid utformningen av en plan för en industrihistorisk utställning, som skulle omfatta industrihistorien inom Göteborg och dess uppland fram till 1870. Valet av Richard

Smedberg var säkert välöverlagt. Han hade redan tidigare engagerat sig i industrihistoriska frågor. 1910 lade han vid Svenska Teknologföreningens årsmöte fram ett förslag om att föreningen borde verka för ett svenskt tekniskt museum. I samband med det framlagda förslaget fick han i uppdrag att undersöka vilka förutsättningarna kunde vara för ett sådant museum.

Smedberg kunde alltså dra nytta av tidigare erfarenheter, när han nu fick uppdraget i Göteborg. Hans förslag till utskottet gick i stora drag ut på :

1. att gränsen mellan hantverk och industri borde göras tydlig
2. att utställningen skulle vara kulturhistorisk, "till skillnad från andra expositioner"
3. att den levande industrin skulle engageras, och att de skulle lockas med att det insamlade materialet skulle få stanna i ett permanent tekniskt museum i Göteborg, samt i ortsmuseer inom Göteborgs omland
4. att industrin skulle ges möjlighet att visa sina nya produkter, genom "varumässor av modernaste slag", under tvåveckorsperioder, och att dessa mässor skulle bekosta utställningen i sin helhet. Deltagande i mässorna skulle nämligen vara villkorade på det sättet, att de mest attraktiva platserna skulle tilldelas de företag, vilka var mest villiga att hjälpa till att bekosta den industrihistoriska utställningen
5. att utställningen borde ge en uppfattning om den tekniska utvecklingen genom utvecklingsserier från gammalt till nytt

6. ett förslag från Smedberg är att man ska anordna en John Ericsson-utställning. Skälen att särskilt lyfta fram denne svenske uppfinnare var många: Ericsson var värmlandsson, hans sista väg ut ur Sverige gick över Göteborg, och stadens sjöfart var intimt förknippad med hans verksamhet som uppfinnare, enligt Smedbergs argument. Den största anledningen var antagligen ändå John Ericssons internationella rykte. En John Ericsson-utställning borde locka en stor svensk-amerikansk publik, resonerade Smedberg.

Smedbergs insatser stannade inte vid nedskrivna förslag. Han såg till att påbörja det konkreta arbetet, genom att tillskriva och besöka företag och museer. Han upprättade också en lista på teknikhistoriskt intressanta personer med anknytning till Västsverige, skaffade litteraturlistor från Kungliga Biblioteket och Kungliga Tekniska Högskolan och gjorde en genomgång av teknikhistoriska föremål på KTH. Vidare finns bland hans efterlämnade papper, vilka Althin uppenbarligen fick överta, utredningar om pappersbruk på 1700-talet och beskrivningar av flera äldre tillverkningsprocesser, såsom knappållstillverkning, tråddrageri, koppartillverkning, spiksmide, upptagning av sjömalm, blästersmide, tändstickstillverkning och sockertillverkning.

"...en ny Hazelius.."

Viktiga förberedelser hade alltså redan gjorts när Althin började sitt arbete med att resa runt och samla, fråga, titta, dokumentera. Han tog kontakt med företag, vilka skulle förmås att dels bekosta delar av

utställningen, dels skänka eller låna ut äldre teknikhistoriska föremål.

För att få fram ett så rikhaltigt material som möjligt förespeglade Althin, helt i enlighet med Smedbergs intentioner, de presumtiva långgivarna/givarna, att arbetet på sikt syftade till ett permanent tekniskt museum i Göteborg. Föremålen skulle alltså ges en plats i detta framtida museum, som borde bli den naturliga fortsättningen på utställningen. Även Sigurd Erixon tycks till en början ha varit övertygad om att Göteborgs stad efter utställningssommaren skulle satsa på ett permanent tekniskt museum och att Torsten Althin skulle bli dess chef. Redan i januari 1921 skriver han i brev till Torsten Althin:

"....Roligt att det går framåt med insamlingsarbetet. Varje sak du får in är en mursten i ditt blivande museum."

Erixon återkom ofta till detta tema, att det framtida museet var Althins museum och att Althin skulle bli "en ny Hazelius på ditt nya område".

Det är uppenbart att Göteborgsutställningen i många kretsar aktualiserade en diskussion om behovet av ett tekniskt museum. Frågan hade ju diskuterats i ingenjörs-kretsar redan ett tiotal år tidigare. Där efter hade ingenting konkret hänt, men när nu en industrihistorisk dokumentation gjordes i en del av landet, en dokumentation som uppenbarade att det fanns ett material som riskerade att förstöras, tycktes frågan pocka på en permanent lösning. Den ventilerades flitigt i pressen under utställningssommaren.

Två mäns vänskap

En arbetsprocess är alltid beroende av vilka individer som är aktörer, och av personliga relationer mellan dessa aktörer. Utformandet av den industrihistoriska avdelningen vid jubileumsutställningen i Göteborg 1923 hade sin grund bland annat i relationen mellan två män, Torsten Althin och Sigurd Erixon.

När Torsten Althin började sin museimannabana med de två veckornas utbildning på Nordiska museet under Sigurd Erixons ledning, blev det också upptakten till en varm, nära vänskap mellan de två. Sedan Althin börjat arbetet i Göteborg brevväxlade de två flitigt, naturligtvis mest angående detaljer i arbetet med utställningen, men även i ämnen av privat natur. Tonen mellan dem är påfallande öppen, skämtsam, en smula raljant men från Erixons sida ofta präglad av ömhet. "Min gosse", "Min Torsten /.../ hur pass ofta du är i mina tankar, där du har plats på första bänken."

Det faktum att Erixon var nio år äldre än Althin och besatt kompetens inom ett område där Althin från början var fullständig novis kan förklara Erixons tilltal, som är farbroderligt ömt. Han tycks i Althin se sin teknikhistoriske lärling, uppmuntrar, ger stöd och råd och planerar omtänksamt för Althins framtid. Han uppmanar Althin att avlägga filosofie kandidatexamen vid Uppsala Universitet i ämnena arkeologi, konsthistoria och folklivsforskning. "...Ska gå behändigt, men måste lära latin. Jobba redan nu med latin på fristunder!" uppmanar han mitt i det stressiga utställningsarbetet.

För det mesta tycks Erixon vara fullständigt nöjd med hur Torsten Althin sköter sina åligganden i Göteborg. Althin vann re-

spekt för sin förmåga att organisera såväl insamlingsarbetet som utställningsbyggandet. Under en period 1922 blir dock Erixons ton gentemot Althin betydligt kärvare. Antagligen har arbetet intensifierats, och eftersom Althin nu antagligen känner sig på säker mark tycker han sig inte behöva eller alltid ha tid att inhämta Erixons råd, utan har fattat egna beslut. Adepten börjar bli självständig, och Erixon reagerar surt i en hel rad brev september 1922 över vad han betecknar som "tendenser till myteri hos den som jag räknat som trognast bland vänner." Jag är din chef, inte din rådgivare slår han fast. Althin ber sedan mycket ödmjukt om råd angående någon färgsättning, hierarkin är återställd, men inte förrän tre månader senare skriver Erixon: "...skönt att vi nu kunna samspråka på vårt gamla trevliga sätt igen." Han skriver också att "...jag överlåter ju i allmänhet avgörandet åt dig och ditt goda omdöme, nu som förut." Tydligt har Althins position stärkts av dispyten.

Vänskapens intensitet tycks ha mattats efter det intensiva Göteborgsarbetet och framför allt sedan Althin blivit sin egen museichef. Althin antecknade under perioden 1924–1936 noggrant på sina almanacksblad vilka personer han skulle träffa, men Sigurd Erixons namn dyker ytterst sällan upp. Erixon uppvaktas på sin 40-årsdag 1928, 1933 ordnar de två vännerna en fest i samband med göteborgsutställningens 10-årsjubileum på Carlton Hotell, men i övrigt finns inga tecken på den nära relation som fanns under den tid då Göteborgsutställningen utarbetades.

Etnologen Britta Lundgren har i sin bok "Den ofullkomliga vänskapen" pekat på att det inte var ovanligt att det under

1800-talet kunde förekomma en närmast svärmisk vänskap bland medelklassens män, särskilt under en period före giftermålet.¹ Vänskapen mellan Erixon och Althin, som båda två just vid den aktuella tidpunkten stod på tröskeln till äktenskapet, tycks ha varit av detta slag.

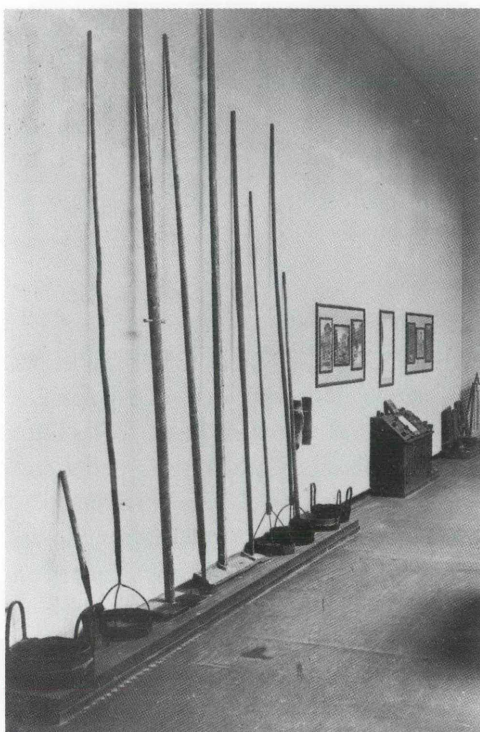
Från acetylen till ylle

Althins listor över vilka föremålsgrupper som skulle vara representerade i den industrihistoriska avdelningen på Göteborgsutställningen börjar på A med acetylen, slutar på Y med ylle. Ambitionerna hos dem som stod för avdelningen var att visa den historiska utvecklingen inom så många tekniska grenar som möjligt.²

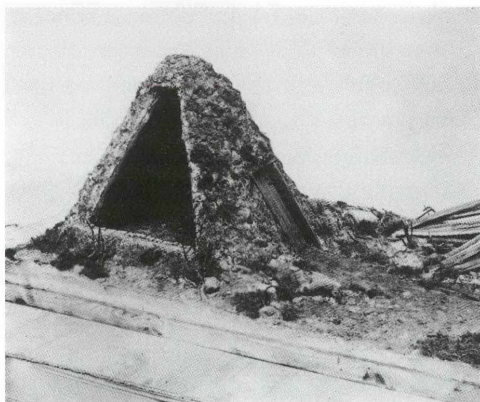
Den industrihistoriska avdelningen av jubileumsutställningen var gjord med vad som då var en avancerad utställningsteknik; ett medvetet formspråk, en verklig hetstrogen järngruva, till vilken besökarna togs med en fiffig hiss, som gav intryck av att gå långt ner i jorden, åskådliga modeller, ett autentiskt handpappersbruk och mycket mera. En del skulle senare komma att återfinnas på Tekniska museet, såsom formgivaren Jerk Werkmästers design, gruvan med sin hiss och modellerna.

Avdelningen besöktes under de knappa fyra utställningsmånaderna av 130 000 personer, en siffra som gjorde den till utställningens mest besökta. Althin själv var mycket nöjd med resultatet. Femtio år senare skrev han belåtet:

"Förklarligt nog uppskattade ingenjörer och industrimän liksom kulturhistoriker vad de fick beskåda. Gemene man upptäckte på utställningen 1923 att ingenjörskonsten och industrien har en lång och fascinerande historia."³

Från den industrihistoriska avdelningen vid Göteborgsutställningen. Sättet att ställa ut kom sedan att tillämpas på Tekniska museet. Här är det redskap för upptagning av sjömalm som visas. Foto Sigvald Linné, TM.

I flera fall förmedlades teknikhistorien med hjälp av åskådliga modeller. Modell av kolarkoja från Småland. Foto Sigvald Linné, TM.

Utställningen var välbesökt inte bara av publik, utan även av pressen (men Erixon är inte nöjd – han klagar över alltför liten uppmärksamhet i pressen!). Flera skribenter ansåg att här fanns en grundval till ett tekniskt museum, en tanke som uppenbarligen låg i luften. Uttrycken ”grundval till blivande tekniskt museum”, ”stommen till vårt första tekniska museum” och liknande återkommer så ofta att man frestas tro att den förvissningen hade uttryckts i pressinformation. Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning passar på att uppmana Göteborgs stad att gripa tillfället i flykten och grunda ett permanent tekniskt museum.

Ordet succé ligger nära till hands när man läser skildringar av utställningen i efterhand, och inte minst tar del av Althins egna minnen. *Men* det fanns dissonanser. Alla pressröster stämde inte upp sitt lov, vilket visar att den industrihistoriska avdelningens tema, tillsammans med den aktuella sociala och ekonomiska situationen i landet, väckte olika sorters reaktioner. *Smålands Folkblad* uttrycker politisk indignation vid tanken på arbetarnas slit.

”Här slet de i realiteten livegna arbetarna dag och natt, för att uppehålla den svenska herrgårdskulturen.”

Tidningen *Arbetaren* retar sig på de ”frodisa, feta brackor” som okunnigt och omedvetet besöker utställningen utan att reflektera över arbetarnas situation. Skribenten efterlyser en social avdelning med statistik över sjukdoms- olycks- och dödsfall, påpekar att ”smederna levde värre än kreatur” och fortsätter med att kommentera den pågående järnbrukslockouten och arbetarnas samtida arbetsförhållanden. Tidningen be-

Vaktmästarpersonalen vid den industrihistoriska avdelningen sommaren 1923. Foto Sigvald Linné, TM.

lyser alltså, med utgångspunkt från utställningsreferatet, en samtida verklighet som inte fanns representerad eller kommenterad i utställningen.

Verkligheten trängde sig på även i ett annat avseende. Arrangörernas plan (enligt Smedbergs intentioner) att industriföretagen skulle bekosta utställningar som visade den teknikhistoriska utvecklingen inom respektive bransch kom till största delen på skam. Det svala intresset från industrin måste rimligtvis ha bekymrat arrangörerna.

Svensk industri befann sig i själva verket vid den tiden i en mer brydsam situation än vad utställningen ville ge sken av. Genom att visa upp svensk industris teknikhistoriska utveckling fanns en ambition att legiti-

mera den samtidigt som *borde vara* snarare än den som *var*. Det var stor arbetslöshet bland industriarbetare, många företag hade lagts ner, exporten hade minskat och svensk industri hade genomgående svårigheter att klara konkurrensen från utlandet. Bekymrade debattörer efterlyste förbättrad organisation, större specialisering och nedläggningar.⁴ Dessa svårigheter syntes inte i den industrihistoriska avdelningen på Jubileumsutställningen i Göteborg 1923.

Ingenjörernas museum

Vart skulle de stora industrihistoriska samlingarna ta vägen efter utställningssommaren? Althin hade antagligen räknat med

att ett blivande tekniskt museum skulle komma att förläggas till Göteborg. Han hade under de år som gått etablerat sig i staden med sin nybildade familj, men redan innan utställningssommaren var till ända måste det ha stått klart för honom att Göteborg inte skulle orka genomföra ett så stort projekt, trots att det i staden fanns krafter som ville verka för ett museum där. De ekonomiska förlusterna i samband med jubileumsutställningen var nämligen betydande, det stod klart redan långt innan utställningen öppnade. Göteborgs stad ställde som villkor för att inrätta en permanent hemvist åt det industrihistoriska materialet att staten anslår 2 miljoner, vilket förorsakade ett utbrott hos Sigurd Erixon: "Som jag förr sagt: museiväsendet i Göteborg är och har ej varit mycket att yvas över" skriver han, utled på göteborgarnas tvekan.

Göteborgsutställningen blev en knuff framåt för de intressenter som ville få till stånd ett svenskt tekniskt museum. Dessa aktörer trädde fram på scenen mot slutet av utställningssommaren 1923. De visade sig ha kraft att genomdriva ett stort museiprojekt – och de var starkt Stockholmsanknutna. Men även om Tekniska museet kom att förläggas till Stockholm, så kom en del föremål från utställningen senare att bilda grunden för det industrimuseum, som så småningom skapades i Göteborg av Åke Åberg.

För att få hela sammanhanget måste vi nu gå tillbaka i tiden till 1910, då frågan om ett svenskt tekniskt museum på allvar väcktes.⁵

1910 hade Richard Smedberg lagt fram ett förslag på Svenska Teknologförening-

ens årsmöte. Teknologföreningen skulle 1911 fira sitt femtioårsjubileum. Samma år var det tvåhundra-femtio år sedan Polhem föddes, vilket gav ytterligare anledning att celebrera. Smedberg lade fram sitt förslag i föredraget: *Bör och kan ett svenskt tekniskt museum upprättas?* Smedberg hade några år tidigare besökt Das Deutsche Museum von Meisterwerken der Naturwissenschaft und Technik in München (Deutsches Museum) och beskrev nu för sina föreningskamrater denna anläggning,

"hvad våra stamfränder därnere i södern på denna korta tid af 7 år kunnat åstadkomma."

Tanken bör ha slagit den unge ingenjören, att han därvid anknöt till den svenska teknikens fadersgestalt, Christopher Polhem, som efter sin europeiska studieresa 1694–1696 tog initiativ till ett Laboratorium Mechanicum, dvs en teknisk skola. Dess modeller kom senare att utgöra kärnan i Kongl Modellkammaren. Vad som fanns kvar av Kongl Modellkammaren låg nu, på 1910-talet, på vinden till KTHs byggnad på Drottninggatan.

Bland de många efterföljande talare som uttryckte sitt gillande över museiförslaget märks professor C J Magnell, KTHs rektor, som bland annat knöt an till den nämnda modellsamlingen på KTHs vind, besedd mest av telefonreparatörer och sotare "som har sin väg där förbi". Samlingen utgjorde för professor Magnell ett argument att förlägga museet i anslutning till KTH, en åsikt som en del andra också anslöt sig till. Ett starkt intresse hos dem som yttrade sig i frågan, liksom hos Smedberg själv, var att museet skulle tjäna *den samtida tekniken* likaväl som att vara historiskt

tillbakablickande. Den samtida teknikens behov var det självklara, men till detta borde komma den historiska dimensionen. Professor Magnell uttryckte tydligast av de församlade att ett tekniskt museums uppgifter i första hand var att visa den teknikhistoriska utveckling för att den *nuvarande tekniken* skulle framstå som kronan på verket

”....de vägar, som det arbetande geniet haft att tillryggalägga för att uppnå den punkt, på hvilken vi nu befinna oss /.../ allt är utveckling...”

För de tekniskt verksamma och för teknologer skulle det historiska materialet ge inspiration att finna nya lösningar, men även peka på tidigare misslyckanden, så att man inte behövde upprepa dessa. Dessa åsikter kommer senare att förfäktas av Torsten Althin.

Resultatet av diskussionerna på Teknologföreningens årsmöte blev att Smedberg fick i uppdrag att undersöka förutsättningarna för ett museum. Ungefär ett år senare lade han fram resultatet av sin undersökning inför föreningens bildade museikommitté. Ett stort antal företag och institutioner hade förklarat sig intresserade av att ett tekniskt museum kom till stånd, och flera olika förslag om organisationsform och vad museet borde heta framlades.

Trots att utsikterna för ett svenskt tekniskt museum alltså såg lovande ut efter Smedbergs utredning hände just ingenting efter jubileumsfirandet 1911. En diskussion om det framtida museets förläggning till Stockholm eller Göteborg tycks redan då ha förlamat den fortsatta processen. Teknologföreningen kom däremot att

engagera sig i den Baltiska utställningen i Malmö 1914, där civilingenjörerna hade en egen avdelning.

Inte förrän 1919 togs frågan upp på nytt i Teknologföreningen. Då var det civilingenjör Ragnar R:son Schlyter, som efter besök på Deutsches Museum åter ville verka för idén om ett tekniskt museum i Sverige. Teknologföreningen tillsatte en ny museikommitté. Denna kommitté föreslog att museifrågan borde hänskjutas till den nybildade Ingenjörsvetenskapsakademien.

Ingenjörsvetenskapsakademien, IVA, var ett viktigt steg i civilingenjörernas professionalisering. Skapandet av en akademi, vilket diskuterades inom Teknologföreningen vid samma tillfälle 1910 som Smedberg lade fram sitt förslag om ett tekniskt museum, innebar ett erkännande av *den vetenskapligt skolade ingenjören*. De ledande svenska civilingenjörerna var vid denna tid angelägna om att verka för gruppens status, dels inhemskt gentemot den gamla akademiker- och ämbetsmannaklassen, dels gentemot tekniker i andra länder, men även gentemot näringslivets utpräglade industrialister, vilka inte alltid begrep finessen med teknisk forskning. En akademi, som verkade för samverkan mellan Teknologföreningen, Industriförbundet och KTH samt utgjorde en bro mellan vetenskap och industri, skulle verksamt kunna bidra till yrkesgruppens ökade självkänsla. Ett museum över svensk teknik i förgången och närvarande tid skulle vidare kunna legitimera den prestige man eftersträfvade.

Skapandet av IVA och bildandet av ett tekniskt museum är alltså två frågor som

hör nära samman. Tillsammans med högskolans strävanden efter ett vetenskapliggörande av tekniken och Teknologföreningens verksamhet skulle en akademi och ett museum bidra till att bygga upp civilingenjörernas symboliska kapital inom det fält som behärskades av teknik, vetenskap och industri. Civilingenjörerna måste förändra relationerna inom detta fält för att uppnå full acceptans – av akademikerna som fullvärdiga intellektuella, av industrins folk som besittare av för industriell verksamhet och utveckling nödvändig kompetens.

IVAs förste direktör blev Axel Enström, tidigare lärare vid KTH, konsulterande ingenjör och kommerseråd vid Kommerskollegium. Tidigare hade han varit Teknologföreningens ordförande. Många trådar löpte samman i hans händer.

Museifrågan hade alltså hamnat inom IVAs hägn, och därmed var en lokalisering till Stockholm ganska självklar. IVA dominerades av ledamöter som var starkt Stockholmsanknutna, och dessutom fanns de starka banden till KTH. Närheten till de vetenskapliga biblioteken och de centrala arkiven var argument som användes till Stockholms fördel.

Skulle IVA engagera sig i museifrågan så var det klart att man ville studera den uppmärksammade industrihistoriska avdelningen vid jubileumsutställningen i Göteborg, den som av många ansågs vara början till ett permanent tekniskt museum. Axel Enström och Carl Sahlin, senare Tekniska museets ordförande, besökte utställningen i Göteborg och träffade utställningskommissarien ”dock utan att något yppades om akademiens planer”, som Althin senare skrev.

Tydligt blev man nöjd med vad man såg, för i januari 1924 skrev Althin avtal med IVA om att bli deras museiintendent för en lön på 700kr/mån. Arbetet tog omedelbart sin början på IVAs vind på Grev Turegatan i Stockholm. Efter tolv år kunde Althin flytta in med museets samlingar i den nya museibyggnaden på norra Djurgården.

Enström hade bildat en samlingsdelegation för museet med IVA, Industriförbundet, Svenska Teknologföreningen och Uppfinnareföreningen, en delegation inom vilken IVA var den mest drivande parten.

Bevara och befrämja det moderna

Till en utvecklingsoptimistisk föreställning hör ett tillbakablickande. Det framsyftande och det tillbakablickande utgör båda två sidor av moderniteten. Ett museum ger möjlighet att peka på en kontinuitet och att understryka utvecklingsorienterade tankegångar. Museet förklarar och legitimerar ett *nu* som en text mot den kontext som det förgångna utgör. Projektet Tekniska museet motsvarar de utvecklingsorienterade ambitionerna inom det moderna projektet. I enlighet med de senaste seklernas västerländska tänkande byggde museiplanerna på idén om en ständigt pågående förbättring. Sätillvida skiljer sig projektet Tekniska museet inte mycket från andra musei- och bevarandeprojekt vid tiden, om vi bortser från det faktum att Tekniska museets uppgift var att *bevara även det moderna* i teknikens och industrins historiska skepnad, medan till exempel Nordiska museet vid denna

tid snarare slog vakt om det förmoderna mot det modernas framfart.

Men det fanns andra motiv att skapa ett tekniskt museum, motiv som i museisammanhang kan te sig något oortodoxa. Tekniska museet var i hög grad ett civilingenjörernas professionaliseringsprojekt. Som sådant skulle det inte bara vara en "erinran om tidigare vunna resultat" utan också vara "en sporre till fortsatt framgångsrikt arbete". Syftet är alltså *dels* att bevara minnen av äldre teknik och industri, men också, och med bevarandet som en utgångspunkt, stimulera till tekniskt *nyskapande*. Tekniskt intresserade ungdomar skulle på museet få inspiration och kunskaper, och vilja att bli ingenjörer! Tekniska museet skulle alltså, vilket framgår av många presentationer från 1920-talet och framåt, hjälpa till med att göra flera och bättre ingenjörer.

Denna ambition, att *både* vara ett industrins och ingenjörernas museum *och* tillgodose den traditionella museiverksamhetens krav, en ambition som fanns uttryckt redan i Göteborgsutställningens planer, ledde till en kluvenhet som följt Tekniska museet i dess verksamhet, något som även Svante Lindqvist har påpekat.⁶ En episod som kan illustrera detta förhållande inträffade under samarbetsdelegationens första sammanträde, den 20 mars 1924. Den nyutnämnde intendenten, Althin, föreslog att delegationen borde förstärkas med "framstående museisakkunniga". Han föreslog dr Uppmark eller Sigurd Erixon. Andra förslag Althin lade fram vid detta och senare sammanträden brukade han få gehör för, men inte detta. Förslaget verkar ha mottagits med kyla, bordlades och togs aldrig upp igen. Kanske fanns det

en rädsla att förknippas med något alltför musealt? Misstanken stärks av det faktum, att Industriförbundets representanter iakttog en avvaktande hållning i samarbetsdelegationen med mycket dålig närvaro vid sammanträdena, något som, inte minst med tanke på museiprojektets stora ekonomiska behov, bör ha bekymrat museiivrararna inom IVA, Teknologföreningen och Uppfinnareföreningen. Inte ens vid detta första möte med samarbetsdelegationen, då flera grundläggande principer diskuterades, fanns någon representant för Industriförbundet närvarande. I mars 1925 görs ett upprop till svenska industriföretag om ekonomiskt understöd till museet för verksamheten under åren 1925, 1926, 1927. Resultatet är klen: 70 industriföretag utlovar bidrag på 6 245 kr, medan 89 företag avslagit all begäran om ekonomisk hjälp och så många som 1 357 företag inte brytt sig om att svara. Fanns det, trots museets ambitioner att inspirera till nyskapande på teknikens område, en skepsis från industrifolkets sida gentemot själva museitanken?

Mot bakgrund av denna diskussion vill jag påstå

1. att Tekniska museet tog på sig en uppgift som var främmande för andra, jämförbara museer vid denna tid: *att hjälpa fram det nya, moderna*.
2. att denna oortodoxa museiuppgift hörde samman med ideal som vägledde de drivande krafterna, en i den tidens Sverige teknisk elit.
3. att denna "extra" uppgift och dessa ideal fick konsekvenser för Tekniska museets verksamhet, samtidigt som den inte helt vann industrifolkets bevägenhet.

4. att Torsten Althin intog rollen som förmedlare och förenande kraft mellan de strikt museala kraven och industrins intresse.

Den tekniska nationen

I Richard Smedbergs enkätundersökning 1910 fanns en fråga som gällde huruvida det tänkta museet borde ha en modern/internationell inriktning eller en svensk/historisk. Dikotomin kan verka förvånande, men torde ha sin grund i det faktum att svensk industri och teknik vid denna tid ännu inte var särskild "modern". Intressant nog ansåg de flesta av Smedbergs remissinstanser att det blivande tekniska museet borde ha en modern/internationell inriktning, tryffrad med historiska svenska teknikgenier som Polhem, Triewald, Ericsson etc.

Så blev det inte. När museiarbetet kom igång på 1920-talet fick det internationella perspektivet mest som uppgift att belysa och ge relief åt det svenska. Den nationalistiska tonen märks redan i presentationerna och kommentarerna till Göteborgsutställningen, och den fortsätter i arbetet med museet. Utgångspunkten är föreställningen att *svenskarna är ett särskilt tekniskt begåvat folk*. Således skriver till exempel *Nya Dagligt Allehanda* om

"...gripande intryck av att man här möter bilder ur svensk odling, bilder av arbetsglädje och idoghet, bilder ur ett stycke stolt svensk historia".

Göteborgs Dagblad anser sig ha funnit en nyckel till det svenska folkpsyket i det faktum att besökarna mest av allt frågar efter gruvan och ett utställt modellok från Väst-

ra Stambanan, som ska elektrifieras. Loket rusar fram med en hastighet av flera meter i minuten.

"...det är naturligt, att ett folk, där varannan man är född till ingenjör och varenda en till uppfinnare, skall med förtjusning slunga sig över något, som på ett så underbart sätt lyckas pigga upp fantasien som ett mekaniskt miniatyrtåg och en konstgjord gruva med naturnödvändighet måste göra."

Tanken på att Sverige är en i särskilt hög grad teknisk nation uttrycks också i museivägledningarna från 1920-talet:

"Det är därför ett angeläget önskemål, att så mycket som möjligt av våra minnen från teknikens olika grenar samlas på en plats, där de samfällt kunna belysa såväl det dagliga arbetet i verkstäder och fabriker och resultaten därav, som och erinra om de stordåd, som svenska teknici uträttat och som framkallat aktning för och uppskattning av produkter från svensk industri och teknik långt utanför landets gränser."

"Vårt lands insatser i den allmänna kulturen ligger till väsentlig del på teknikens och industriens områden. I Sveriges och världens historia lysa namnen Christopher Polhem, John Ericsson, Gustaf de Laval, Gustaf Dalén, C.E. Johansson och många andra, och bakom de stora genierna står ett helt folk med utpräglad teknisk begåvning och starka intressen."

"...som studieobjekt för vårt i stor utsträckning tekniskt intresserade och begåvade folk...."

Citaten ovan uttrycker uppfattningen att teknisk begåvning är ett nationellt drag. Bakom snillena står ett enat, tekniskt begåvat och intresserat folk. Det är således ingen slump, ingenting orättmätigt, tycks man mena, att det lilla landet i Europas utkant har fostrat de lysande tekniker vilkas namn ständigt återkommer. Den na-

tionalistiska tanken manas också fram som argument för att grunda ett museum. I det brev, som samarbetsdelegationen den 17 januari 1924 skrev till Stockholms Stadsfullmäktige för att efterhöra stadens intresse, heter det att behovet av ett tekniskt museum är särskilt stort i Sverige,

”där befolkningen i genomsnitt icke utan skäl betecknats såsom ägande i ovanlig grad anlag och fallenhet för det tekniska.”

De svenska ingenjörerna, som ofta hade internationella kontakter, hade anledning att arbeta för symboler som kunde visa på yrkets tradition och betydelse för Sveriges utveckling. Det kunde öka deras anseende både i utlandet och hemma i Sverige.

Under de år då Tekniska museet skapades och Göteborgsutställningen planerades befann sig stora delar av Sveriges näringsliv i kris, inte minst den svenska metallindustrin. Konkurrensen utifrån var besvärande. Utställningen och museet kunde bidra till en tävlan mellan nationer, som kunde bli till nytta för industrin och för gruppen civilingenjörer. Torsten Althin, själv utan formell teknisk utbildning, blev den som kanske mer än någon kom att med sina insatser teckna bilden av den svenska ingenjörskonstens historia.

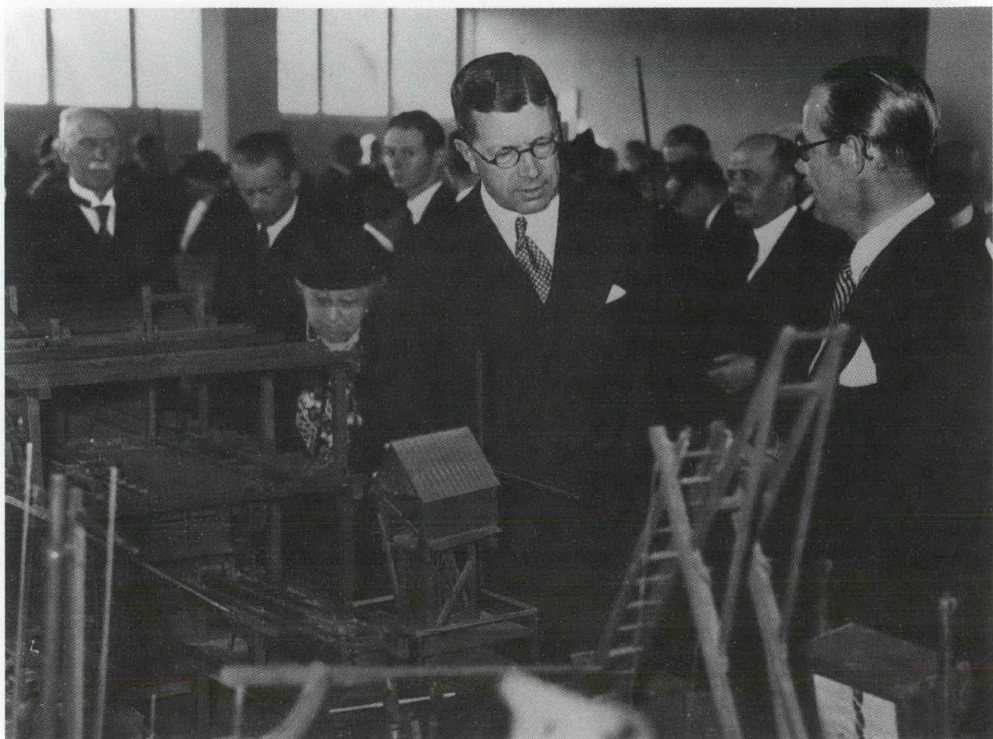
”Mannen är hufvudsaken”

Citatet ovan är hämtat från Teknologföreningens diskussion om ett tekniskt museum 1910. ”Det behöfs en mans energi” yttrade en talare och hänvisade till Nordiska museets och Skansens Artur Hazelius.⁷

För Tekniska museets del blev Torsten Althin ”mannen”. Alltifrån den dag då

han bestämde sig för att han kunde vara den unge, kulturellt intresserade officeren som Sigurd Erixon sökte, kom hans livsprojekt att handla om att synliggöra, man kan också säga formulera, svensk teknikhistoria.

Althins arbete från det att han anställdes av IVA 1924 fram till det nya museets invigning 1936, det vill säga den tidsperiod av Althins tid som museiintendent som jag har koncentrerat mig på, kan grovt delas in i tre arbetsperioder. Under den första tiden sker gränsdragningar gentemot andra museer, och principer för arbetets genomförande fastställs. Arbetet kan ses som en förlängning av det dokumentationsarbete som föregick Göteborgsutställningen. Althin reser runt till industriorter runtom i Sverige för att eftersöka vad som kan finnas av intresse för museet. Dokumentationen sker med ungefär samma vetenskapliga förhållningssätt som utmärker den etnologiska kartläggning som under samma tid bedrivs av kollegerna på Nordiska museet. Det gäller att få fram gamla handlingar, varuprover, foton, priskuranter, ritningar och föremål, och ett mål är att rädda undan glömska det stolta, svenska, teknikhistoriska arvet. Ett annat mål är att kartlägga och att muta in en plats inom det kulturella, museala fältet. Under nästa period tvingas Althin till andra prioriteringar. Nu gäller det att bearbeta tänkbara finansiärer för det kommande museibygget. Museiintendenten spelar en mycket aktiv roll i detta skede, med många möten med Stockholms Enskilda Bank och häradshövdingen Wallenberg antecknade i almanackan. Arbetsutskottet arbetar fram ett ”Förslag å personer, som skola anmodas att underteckna upprop” för museets för-

Den 18 maj 1936 ägde den högtidliga invigningen av Tekniska museets nya museibyggnad rum. Här ses intendenten Torsten Althin med dåvarande kronprins Gustaf Adolf vid några Polhemsmodeller. Foto Pressens Bild, TM.

verkligande, i klartext dess finansierande. De kontakter som Althin måste ta i detta skede fanns på kapitalets fält. Under de två första perioderna är Althin också intensivt upptagen med att kåsera och föreläsa i skilda föreningssammanhang runtom i Sverige. Under de sista åren före 1936, då finansiering och vederbörliga tillstånd var nödtorftigt ordnade, gällde museiintendentens arbete den direkta planeringen av den nya byggnaden, och det mesta annat fick läggas åt sidan. Althin står nu i så gott som

daglig kontakt med arkitekten, Ragnar Hjort (som för övrigt också hade haft uppdrag under Göteborgsutställningen), och engagerar sig i lampors utförande, gardinval och allt annat, stort som smått, hörande till ett nybygge.

Efter tre månaders anställning får Torsten Althin ett uppdrag, som måste ha gett honom förhoppningar om ett trevligt jobb. Uppdraget var att hos greveparet Cronstedt på Fullerö gård utanför Västerås gå igenom ritningar efter Carl Johan Cronstedt från

den tid då denne var anställd hos Polhem. Althin beskriver besöket i sin dagbok med stor entusiasm, och det är inte enbart ritningar som väcker hans förtjusning! Efter slädfärd från Västerås till Fullerö blir Althin vänligt mottagen av greve Fredrik Cronstedt och hans grevinna (Althin uppger att hon är född Hamilton, men inte hennes förnamn) samt av den yngre greven Carl Cronstedt med grevinna, född Bonde. Genomgång av Carl Johan Cronstedts portföljer efterföljs av en middag, vars drycker Althin självfullt beskriver: "underbar snaps som legat på ekfat i ett 50-tal år, två sorters vin, kaffe med Hemery Cognac 1875 samt gammal (20-årig) punsch." Behållningen för museet är en gåva bestående av synålar och silkesprover, som gått i Alströmerska släkten. Efter en "synnerligen angenäm" lunch den andra dagen lämnar Althin Fullerö och gör sina förtjusta dagboksanteckningar på tåget, anteckningar som han avslutar: "Svårt att säga något tack vid avskedet. Måste skriva."

Torsten Althins skildring av sin Fulleröresa är, faktiskt, inte helt ointressant om man vill förstå hans sätt att arbeta. Utan att på något sätt vilja förringa hans oomtvistade insatser för Tekniska museet och svensk teknikhistorisk forskning vill jag ändå påstå att Althin var mycket svag för umgänge i samhällets högre sociala skikt. I själva verket var denna hans faiblesse och hans sociala talang säkert en av de faktorer som gynnsamt bidrog till att finansieringen av det nya museibyget kunde föras i hamn. En museiintendent med talanger i sällskapslivet kunde säkert öka Tekniska museets förtroendekapital bland den tidens tänkbara sponsorer, och Althin var uppenbart medveten om be-

tydelsen av kontakter. I slutet av 1950-talet satte han sig ner och gjorde en förteckning över föreningar och samfund som han var medlem i, noterade vilka han blivit invald i. Förteckningen upptar ett tjugotal sammanslutningar och börjar med Tekniska Samfundet Göteborg, slutar med Föreningen 1897 års män. Han har också sparat tackkort, inbjudningskort, menyer, vinetiketter och liknande.

1931 besökte Althin Huseby bruk i Småland i samband med bruksägaren Stephens 90-årsdag. Han låter sig återigen imponeras, och kan då inte avhålla sig från att beskriva måltiden i sin resedagbok:

"....soppa, lammsadel, gåslever, kyckling, kronärtskocka, glace, ost och cakes, frukt. Torr sherry, Rhenvin, Bourgogne, champagne, Bordeaux, portvin. Bl a biskop, general, häradshövding, Aschanar, 42 personer. 300 av brukets personal utspisades i parken."

Vanmakt och entusiasm

Att Torsten Althin kände entusiasm inför sin uppgift är tydligt i hans efterlämnade anteckningar. Huruvida han också kände vanmakt inför uppgiftens obegränsning är mera oklart. Hans arbetspapper ger ett stressat och lite splittrat intryck genom att de tydligt visar arbetsuppgifternas mångfald, och det är inte helt lätt att komma underfund med efter vilka principer urvalen gjordes. Althin kastar sig mellan tobakslador i Solna, barkbröd i Härjedalen från Karl XII:s tid, medaljsamlingar, låstillverkning i Eskilstuna och järnbruksdokumentationer, för att bara nämna några av de områden han bearbetade. Hans resor runtom i Sverige var många, och i resedag-

böckerna kan man följa hur han skapar rutiner för dessa besök. Han utarbetar ett mönster för vad han ska fråga efter, vilka råd han ska ge om hur man bäst bevarar en gammal hyttruin, hur han ska få överingenjörer att skänka saker till museet och gamla vallonsmeder att uppge vallonnamn. Althin använde gärna modern teknik för att dokumentera gammal teknik, exempelvis filmning och ljudupptagning. Flera unika industrihistoriska filmer finns därför i Tekniska museets samlingar.

En reseskildring från sex dagar i maj 1925 i Norrbärke socken, då sammanlagt 27 gruvor och hyttor besöktes, kan stå som ett exempel på Althins sätt att dokumentera. På varje ställe antecknas snabbt föremål som kan erhållas till museet, när sista blåsningen ägt rum, Polhemsminnen efterfrågas, slagg, tackjärnsbitar och hytturiner letas upp i markerna. I just denna majresa deltar även Carl Sahlin. Hans anteckningar från resan har en helt annan karaktär. Han gör ingående beskrivningar av två hyttor med exakta skildringar av hur blåsningen gick till vid respektive hytta. Den slagg som hittas i skogen sorterar han i olika grupper och beskriver den initierat. För autodidakten, folkbildaren och museibyggar Althin gällde det att snabbt skaffa sig en överblick och på stående fot urskilja det för museet mest intressanta, där fackmannen Sahlin fördjupade sig i processer och materialkunskap.

Det händer några gånger att Althin får kontakt med någon gammal mästarsmed vid bruken, som kan berätta om äldre tiders seder och bruk. Exempelvis återger Althin hur midsommarfesterna vid Gysinge bruk i Gästrikland gick till: Brännvin, öl, bröd och tobak delades ut till bru-

kets anställda och det dansades till klarnett och fiol. Dylika etnologiska notiser finns här och där i Althins anteckningar, men de är kortfattade och sällsynta.

Informatören

Althin var mycket medveten om hur viktigt det var att i olika sammanhang informera om museets verksamhet. Han höll noga kontakt med pressen via sina uppdaterade listor över tidningsfolk i Stockholm. Han var också en mycket flitig föreläsare och artikelskribent i vitt skilda teknikhistoriska ämnen. I museets verksamhetsberättelse för år 1927 finns en lista på föredrag om museets verksamhet eller teknikhistoria, som Althin har hållit under året "för att få kontakt med hela landets ingenjörskår, teknici, industrimän". Där kan man läsa, att intendenten höll föredrag på följande ställen:

I FEBRUARI: Tekniska Samfundet, Göteborg, Ingenjörsklubben i Trollhättan, Tekniska föreningen i Uppsala, Landskrona Tekniska förening.

I MARS: Tekniska föreningen i Eskilstuna, Svenska flottningsschefföreningen i Stockholm, Elektriska klubben i Västerås, Lapplands Tekniska förening i Kiruna.

I APRIL: Tekniska föreningen i Härnösand, Tekniska föreningen i Karlskrona, Kalmar Teknologklubb, Norrköpings Polytekniska förening.

I MAJ: Tekniska föreningen i Sundsvall, Tekniska föreningen i Gävle.

I SEPTEMBER: Skånska Ingenjörsklubben i Malmö.

I OKTOBER: Västerbergslagens Ingenjör-

klubb i Ludvika, Tekniska föreningen i Örebro, Örebro Ingeniörsklubb.

I NOVEMBER: Brunnsviks Folkhögskola.

I DECEMBER: Kronobergs läns Tekniska förening (här har Althin uppgett ortnamnet Jönköping, vilket givetvis måste vara fel.), Tekniska föreningen i Eskilstuna, Tekniska föreningen i Hälsingborg.

Resorna har betalats av respektive föreningar och de har kombinerats med studier och forskning i trakten, uppger intendenten i verksamhetsberättelsen.

Under detta år gjorde Althin också en studieresa till München, Dresden, Nürnberg och Zürich. Bland annat Svante Lindqvist har redan redogjort för hur Deutsches Museum i München och dess skapare Oscar von Miller utgjorde inspirationskälla och förebild för Torsten Althin,⁸ varför jag inte avser att här gå närmare in på det ämnet.

NOTER

1. Lundgren 1993.
2. Organisatörer var Chalmerska Ingeniörsföreningen i Göteborg, Göteborgs hantverks- och industriförening, Tekniska Samfundet, Göteborg, hantverks- och industriföreningar i Uddevalla, Mariestad, Skövde, Stenstorp, Vara, Arvika, Filipstad, Karlstad, Kristinehamn, Munkfors, Hagfors, Alingsås, Borås, Trollhättan, samt Kemistsamfundet i Stockholm.
3. Althin 1974.
4. Debatten förs bland annat i Teknisk Tidskrift under 1920-talets första år.
5. Jag bortser här från de tidigare museilikhande anläggningar, vilka med en generös tillämpning av begreppet museum kan kallas för tekniska museer. Dit hör privata samlingar och rustkammare från 1600-talet och Polhemss Kungliga Modellkammare, ibland kallad vårt första tekniska museum.

Avslutning

Från sitt besök i München kommenterade Torsten Althin, att Oscar von Miller verkade ha sitt finger med precis överallt i museets arbete, ner till minsta etiketttext. Han återger också vad han har hört på museet, att ovanför museets port borde det stå: "In diesem Hause kann jeder tun was ich will. Oscar von Miller."

Vid försök att tränga in i Torsten Althins arbete med Göteborgsutställningen och, i ännu högre grad, i skapandet av Tekniska museet, är det inte helt osökt att associera Torsten Althin själv med hans omdömen om skaparen av Deutsches Museum.

Med sina många verksamhetsår på Tekniska museet stod Torsten Althin för en kontinuitet. Han var den som förband de idéer som kom till uttryck i Göteborgsutställningen, Teknologföreningens och IVAs avsikter med ett tekniskt museum och Tekniska museets verksamhet in på 1960-talet.

6. Lindqvist 1993.

7. Teknisk Tidskrift 4, 1910.

8. Lindqvist 1985.

KÄLLOR OCH LITTERATUR

Otryckta källor

Tekniska museets arkiv

Torsten Althins efterlämnade papper

Tekniska museets ämbetsarkiv

Handlingar från Göteborgsutställningen 1923

Tidningar, tidskrifter

Arbetaren 18.7. 1923

Dagens nyheter 9.7. 1923.

Göteborgs dagblad 23.5. 1923

Göteborgs handels- och sjöfartstidning 9.10. 1920, 4.6. 1921, 7.6. 1923.

Nya dagligt allehanda 23.5. 1923.

Smålands folkblad 25.5. 1923.

Svenska dagbladet 5.7. 1923.

Sydsvenska dagbladet 1.8. 1923.

Teknisk tidskrift 4.6. 1910, 2.7. 1921, 20.10. 1923.

Tryckta källor, litteratur

Althin, Torsten, "Ett tekniskt museum, Svenska Teknologföreningens jubileumstanke år 1911." *Daedalus*, 1974, s 11–22.

Benedicks, Carl, "Ett svenskt tekniskt museum." *Industritidningen Norden* 1923.

Lindqvist, Svante, "Deutsches Museum, Tekniska museet och bilden av Christopher Polhem." *Daedalus*, 1985, s 165–173.

Lindqvist, Svante, *Teknikhistoria som akademisk disciplin. Forskning i ett föränderligt samhälle*, utg Kjell Härnqvist och Nils-Eric Svensson. 1990.

Lindqvist, Svante, "Torsten Althin in memoriam." *Daedalus*, 1982, s 9–12.

Lundgren, Britta, *Den ofullkomliga vänskapen*, Stockholm, 1993.

Mjöberg, Tomas, "Tekniska museets byggnad och dess tillkomsthistoria." *Daedalus*, 1985, s 175–187.

Nisser, Marie, "Tekniska Museet och dess föregångare." *Daedalus*, 1985, s 149–163.

Paulsson, Lars, "Maskinhallen." *Teknik&Kultur* 4, 1995, s 1–5.

Sundin, Bo, *Ingenjörsvetenskapens tidevarv*. Umeå, 1981. (*Acta Universitatis Umensis, Umeå Studies in the Humanities*; 42).